

Beata Kacperska

W

Współczesne oblicza medialnych rozmów o sporcie



JĘZYKOZNAWSTWO

DYSKURS MEDIALNY

**Współczesne
oblicza
medialnych
rozmów
o sporcie**



WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

[Kup książkę](#)

Beata Kacperska

**Współczesne
oblicza
medialnych
rozmów
o sporcie**

 **WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO**
Łódź 2021

[Kup książkę](#)

Beata Kacperska – Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny
Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Zakład Współczesnego Języka Polskiego
90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

RECENZENT

Marta Wójcicka

REDAKTOR INICJUJĄCY

Urszula Dzieciatkowska

SKŁAD I ŁAMANIE

AGENT PR

KOREKTA TECHNICZNA

Leonora Gralka

PROJEKT OKŁADKI

Agencja Reklamowa efectoro.pl

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Depositphotos.com/DavidArts/venimo

Publikacja bez opracowania redakcyjnego w Wydawnictwie UŁ

© Copyright by Beata Kacperska, Łódź 2021

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2021

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.10192.20.0.M

Ark. wyd. 10,3; ark. druk. 11,625

ISBN 978-83-8220-626-5

e-ISBN 978-83-8220-627-2

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 665 58 63

[Kup książkę](#)

Książkę tę dedykuję
moim Rodzicom

[Kup książkę](#)

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
--------------------	---

CZĘŚĆ TEORETYCZNA

Rozdział I. Rozmowa jako gatunek wypowiedzi	19
1.1. Przegląd źródeł leksykograficznych	19
1.2. Przegląd stanowisk badaczy	24
1.2.1. Rozmowa w badaniach językoznawczych	25
1.2.2. Rozmowa w badaniach niejęzykoznawczych	33
1.3. Podsumowanie stanowisk	37
1.4. Typologia rozmowy	39
1.5. Specyfika rozmowy w mediach	41
1.5.1. Formy dialogowe w mediach masowych	41
1.5.2. Rozmowa medialna	45
Rozdział II. Sport w badaniach naukowych	49
2.1. Ujęcie psychologiczne	49
2.2. Ujęcie socjologiczne	53
2.3. Ujęcie medioznawcze	57
2.4. Ujęcie lingwistyczne	59

CZĘŚĆ ANALITYCZNA

Rozdział III. Medialne rozmowy ze sportowcami	65
3.1. Typy medialnych rozmów ze sportowcami	66
3.1.1. Wywiad	66
3.1.2. Konferencja prasowa	75
3.1.3. <i>Talk show</i>	77
3.2. Metodologia badań i typologia materiału analitycznego	80
3.3. Wywiad prasowy	85
3.4. Wywiad radiowy	97
3.5. Mikrowywiad pomeczowy	107
3.6. Wywiad kwestionariuszowy	117

3.7. Wywiad internetowy	124
3.8. Rozmowa w programie <i>talk show</i>	133
3.9. Rozmowa potoczna w wideoblogu „Iglą szyte”	142
Zakończenie	153
Summary	161
Bibliografia	163
Wykaz skrótów	175
Spis medialnych rozmów ze sportowcami	177
Spis tabel	181
Spis wykresów	183
Spis zdjęć	185

WSTĘP

Rozmowa to jak podawanie piłki między graczami. Dobry zawodnik rzuca prosto do was, tak że nie da się nie złapać; kiedy role się odwracają, on z kolei chwyta wszystko, co leci w jego kierunku, nawet najbardziej zbląkane i spartaczone podania.

Paul Auster *Księżycowy Pałac*

We współczesnym świecie niekiedy zapomina się o tym, że rozmowa stanowi podstawowy sposób komunikowania się ludzi. Chociaż ta forma interakcji dialogowej bywa niedoceniana, towarzyszy ona człowiekowi nieustannie i to w każdej sferze życia. Dla przykładu zakochani mówią o swoich uczuciach w *intymnych rozmowach*, ojciec przeprowadza z synem *męską rozmowę*, znajomi ucinają sobie *pogawędkę*, użytkownicy nowoczesnych aplikacji rozmawiają ze sobą za pośrednictwem urządzeń mobilnych (m.in. *czatują* oraz prowadzą tajną i/lub grupową *konwersację* w aplikacji Facebook Messenger), politycy raz po raz prowadzą *rozmowy na szczycie* związane z najważniejszymi sprawami społeczno-politycznymi, a turyści, wybierając się w zagraniczną podróż, zabierają ze sobą *rozmówki*, np. polsko-angielskie czy polsko-francuskie. Już taki krótki przegląd ustabilizowanych połączeń wyrazowych z rzeczownikiem *rozmowa*, jakie występują w języku ogólnym, ilustruje wielość odmian rozmowy różniących się między sobą takimi czynnikami jak sytuacja komunikacyjna, relacja między partnerami lub styl wypowiedzi, a także jej znaczącą rolę w procesie komunikacji interpersonalnej.

Jak zaznacza Ida Kurcz, autorka monografii *Psychologia języka i komunikacji*, rozmowa to podstawowy wzorzec realizacji kompetencji komunikacyjnej, a wszystkie inne wywodzą się właśnie od niej (2005: 152). Aby ta forma komunikacji była efektywna, należy poznać zasady w niej obowiązujące – zarówno ogólne, jak i szczegółowe, determinowane konkretną sytuacją komunikacyjną (por. np. rozmowę kwalifikacyjną z rozmową prywatną). Nie bez przyczyny coraz częściej mówi się nawet o sztuce prowadzenia rozmowy¹. Umiejętne jej prowadzenie

¹ O rosnącym zapotrzebowaniu na wskazówki dotyczące umiejętnego prowadzenia rozmowy w różnych sytuacjach może świadczyć wielość współczesnych poradników na ten temat (por. publikacje typu *Doskonała rozmowa kwalifikacyjna* Maxa Eggerta, *Sztuka rozmowy przez telefon* w opracowaniu zbiorowym, *Jak rozmawiać z nieznajomymi*).

nie tylko zmniejsza dystans, ale stanowi także główny budulec relacji oraz więzi międzyludzkich. Wydaje się, iż właśnie w tym tkwi źródło szczególnego znaczenia, jakie ma rozmowa we współczesnych mediach masowych oraz popularność przekazów medialnych opartych na wymianie werbalnej. Zjawisko to przez Małgorzatę Kitę zostało nawet nazwane „współczesnym fenomenem medialnym” oraz „medialną modą na dialog” (2012: 19). Ze względu na to, iż obecnie sport nie istnieje bez mediów, nie dziwi fakt, że owej modzie uległa także jedna z najbardziej popularnych odmian dziennikarstwa skoncentrowana na wydarzeniach sportowych.

Wyjątkowość **rozmowy medialnej** prowadzonej z przedstawicielem sportu przejawia się na kilku płaszczyznach. Po pierwsze, to właśnie wymiana werbalna stanowi **podstawowe narzędzie pracy dziennikarza**. Rozmowa daje reprezentantowi mediów możliwość bezpośredniego kontaktu z rozmówcą, a co za tym idzie zdobycia informacji „u źródła” oraz poznania opinii osoby posiadającej wiedzę na dany temat lub cieszącej się autorytetem i uznawanej za eksperta w dziedzinie sportu (por. wywiad w znaczeniu metody pozyskiwania materiału – Pisarek (red.) 2006: 237; Bauer 2008: 334; Wojtak 2008: 142). Zdobyte w ten sposób wypowiedzi może wykorzystać poprzez przygotowanie samodzielnego wywiadu lub tekstu dziennikarskiego innego typu – fragmenty rozmów nierzadko wzbogacają inne formy przekazu medialnego, takie jak reportaż, sylwetka, felieton czy artykuł. Po drugie, rozmowa także **dla samego bohatera** – zawodnika, trenera, prezesa klubu czy związku sportowego – stanowi doskonałą **okazję do zaprezentowania się szerokiemu gronu odbiorców**; może być zatem wykorzystywana do autoprezentacji oraz autopromocji. Poprzez wypowiedź dla mediów osoba związana ze sportem ma możliwość nie tylko skomentowania aktualnych wydarzeń i wyrażenia opinii, ale również promowania siebie, tj. kreowania własnego wizerunku m.in. z wykorzystaniem określonych faktów z własnego życia czy poprzez podkreślanie szczególnych cech psychofizycznych. Po trzecie, medialny dialog pozostaje **atrakcyjną formą dla kibiców**, którzy jako odbiorcy zapośredniczonego przez media przekazu mogą lepiej poznać sylwetkę swojego sportowego idola, a także uzyskać odpowiedzi na pytania dotyczące tego, co myśli i czuje osoba znana ze sportowych aren. Przedstawione czynniki wpływają na to, że rozmowa medialna to wciąż jeden z najbardziej znanych i popularnych gatunków, jakie występują

Co powinniśmy wiedzieć o ludziach, o których nic nie wiemy Malcolma Gladwella, *Jak się dogadać, czyli retoryka codzienna* Anety Żalazińskiej i Michała Rusinka, *Uwolnij swój język. Jak zacząć konwersację i zdobyć przyjaciół* Dona Gabora, *Musimy pogadać. Trudne rozmowy z szefem i Musimy pogadać. Trudne rozmowy z podwładnymi* Lynne Eisaguirre), a także aktywność polskich internautów – po wpisaniu w wyszukiwarce Google frazy *dobra rozmowa* po 0,54 s wyświetla się ok. 81 100 000 wyników, a sformułowanie *sztuka prowadzenia rozmowy* spotyka się z ok. 20 100 000 wynikami.

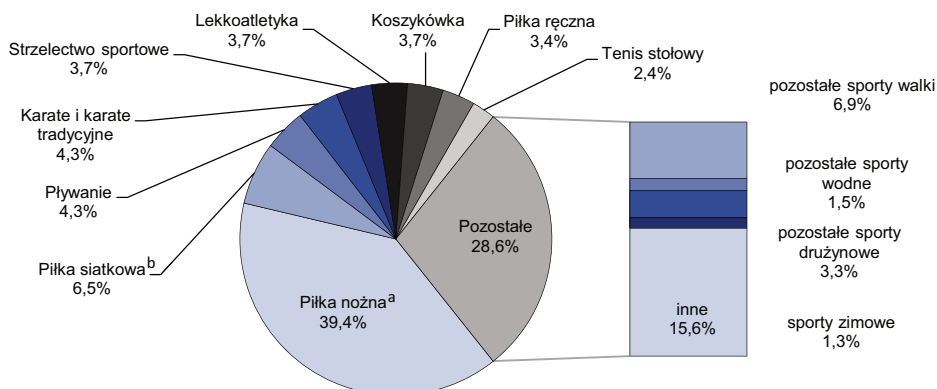
w środkach masowego przekazu – tym bardziej warto przyjrzeć się jej z perspektywy komunikacyjnej oraz językowej.

Dialog, podobnie jak inne formy wypowiedzi w mediach, nieustannie podlega różnym modyfikacjom i przemianom. Celem publikacji jest charakterystyka gatunków oraz subgatunków medialnych opartych na interakcji między dziennikarzem a sportowcem i przedstawienie ich konkretnych realizacji na przykładzie rozmów z siatkarzami. Do zadań badawczych należy więc prezentacja różnorodności form dialogowych z przedstawicielami sportu, jakie pojawiają się we współczesnych mediach. Dodatkową motywacją zajęcia się tematem rozmowy medialnej był fakt, iż jest to zagadnienie mało zbadane w aspekcie sportowym, a – jak już w roku 1969 pisał Umberto Eco – sport w mediach nie może obyć się bez mówienia o sporcie:

O ile sport (uprawiany) oznacza zdrowie, [...] o tyle sport oglądany to mistyfikacja zdrowia [...]. Sport jawi się wówczas [...] jako narzędzie władzy. Są to sprawy oczywiste: igrzyska trzymają na wodzy niekontrolowaną energię tłumu. Lecz ten sport do kwadratu [...] wytwarza dalej sport do szczęścia, jakim jest dyskurs o sporcie jako czymś, co się ogląda. Ten dyskurs to przede wszystkim dyskurs prasy sportowej, ale ten z kolei wytwarza dyskurs o prasie sportowej, a zatem sport podniesiony do potęgi n. Dyskurs o prasie sportowej to dyskurs o oglądaniu sportu prezentowanego przez innych jako dyskursu (Eco 1998: 218–219).

Ze względu na wielość form dialogowych występujących obecnie w dziennikarstwie sportowym, materiał analityczny został ograniczony do medialnych rozmów przeprowadzonych z reprezentantami jednej dyscypliny sportowej – piłki siatkowej, która należy do grona najpopularniejszych sportów na świecie, co potwierdza ranking opublikowany przez portal TotalSportek.com. Siatkówka uplasowała się na 10. miejscu, wyprzedzając takie dyscypliny, jak piłka ręczna, pływanie czy mieszane sztuki walki (MMA)². W Polsce piłka siatkowa jest uznawana za drugi (po piłce nożnej) sport drużynowy cieszący się największą popularnością. Potwierdzają to chociażby ostatnie dane na temat kultury fizycznej w naszym kraju z 2018 roku przedstawione przez Główny Urząd Statystyczny (2019: 2). Według nich piłka siatkowa jest drugim najczęściej uprawianym rodzajem sportu w polskich klubach – tę dyscyplinę trenuje 6,5% osób ćwiczących (por. wykres 1).

² W zestawieniu 25 najpopularniejszych sportów na świecie (*25 World's Most Popular Sports (Ranked by 13 factors)*) przedstawionym przez portal TotalSportek.com wzięto pod uwagę 13 czynników wpływających na popularność danej dyscypliny. Wśród nich wyróżniono m.in. oglądalność transmisji telewizyjnych, liczbę profesjonalnych lig na świecie, propozycje sponsorskie czy obecność w mediach społecznościowych. Pierwsze miejsce w rankingu zajęła piłka nożna, drugie – koszykówka, a trzecie – krykiet (por. <https://www.totalsportek.com/most-popular-sports/>; Garczarczyk 2019).



^a Bez piłki nożnej halowej i piłki nożnej plażowej. ^b Bez piłki siatkowej plażowej.

Wykres 1. Osoby ćwiczące w polskich klubach sportowych według dyscyplin sportowych

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2019: 2

Zainteresowanie tym sportem widoczne jest także w polskich mediach (radio, prasie, telewizji i internecie³), w których coraz więcej miejsca poświęca się siatkówce. Regularnie pojawiają się informacje na temat bieżących wydarzeń siatkarskich, w tym męskich i żeńskich rozgrywek ligowych, których mecze są transmitowane za pośrednictwem telewizji Polsat Sport. Powstają też portale internetowe o tematyce *stricte* siatkarskiej typu Strefa Siatkówki (Siatka.org), VolleyFlash.pl czy Siatkarsko.pl. Tak duża popularność tej dyscypliny spowodowana jest przede wszystkim wieloma sukcesami, jakie w ostatnich kilkunastu latach odniosły polskie reprezentacje seniorskie. Na początku XXI wieku siatkarki dwa razy z rzędu (w 2003 i 2005 roku) wywalczyły mistrzostwo Europy. Kolejne lata to triumfy białoczerwonej drużyny siatkarzy na międzynarodowych turniejach, która w 2006 roku cieszyła się z tytułu wicemistrza świata, w 2009 roku – mistrza Europy, a w latach 2014 i 2018 dwukrotnie zdobyła złoto na mistrzostwach świata.

³ Internet jest kolejnym środkiem masowego przekazu, który służy informowaniu, dlatego w publikacji stosuje się pisownię nazwy tego medium małą literą. Spośród polskich badaczy komunikacji elektronicznej taki zapis jest rozpowszechniany przez Leszka Olszańskiego (2006: 9), który podkreśla, że już w 2004 roku dziennikarz Tony Long na łamach kalifornijskiego magazynu „Wired” postulował rezygnację z pisowni tego rzeczownika wielką literą. Zapis tej nazwy małą literą stosują również Małgorzata Kita i Iwona Loewe (2016: 8), tłumacząc ten fakt następująco: „rzeczywistość wykazała, że na terenie Polski użytkownicy globalnej sieci to *internauci*, podobnie jak użytkownicy telewizji to *telewidzowie*. A zatem internet to jasne dla wszystkich określenie tego hipermedium, nie zaś jedno z możliwych do wyboru”.

Wszystkie wymienione czynniki skłaniają do uważnej obserwacji i szczegółowych analiz nie tylko zachowań językowych osób związanych z siatkówką, ale również do badania pojawiających się w mediach dialogów między dziennikarzem a siatkarzem.

Przedmiotem moich rozważań będą interakcje z siatkarzami, które zostały upublicznione we wszystkich środkach masowego przekazu. Będą to medialne rozmowy w postaci klasycznej (wywiady prasowe i radiowe) oraz zmodyfikowanej (mikrowywiady pomeczowe, wywiady kwestionariuszowe, wywiady internetowe, rozmowy przeprowadzone w ramach programu typu *talk show*, a także upublicznione w ramach wideoblogowej działalności sportowca rozmowy potoczne). Większość z badanych dialogów (59) ma postać audialną oraz audio-wizualną (łącznie to ok. 434 minut nagrań), a zatem rozmowy mają charakter bezpośredni w wymiarze mikrosytuacyjnym i posiadają formę mówioną, co wymagało transkrypcji tekstów, by można było dalej poddać je analizie. Pozostała część (12 wywiadów) występuje wyłącznie w postaci pisanej.

Praca została podzielona na dwie części – teoretyczną i analityczną. Całość składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy z nich stanowi próbę usystematyzowania badań na temat rozmowy jako gatunku wypowiedzi. Zaprezentowano w nim główne problemy związane z rozróżnieniem pokrewnych gatunków mowy opartych na wymianie werbalnej – rozmowy, konwersacji, dialogu i dyskusji. Rozdział zawiera przegląd definicji słownikowych, w którym pod uwagę wzięto takie źródła leksykograficzne, jak słowniki języka polskiego z czasu od XIX do XXI wieku, słowniki wyrazów bliskoznacznych czy słowniki języka angielskiego. Ponadto ukazano najważniejsze stanowiska badaczy reprezentujących różne dyscypliny naukowe – językoznawstwo, filozofię języka, psycholingwistykę oraz socjologię z elementami filozofii i psychologii. Przedstawiono również podstawowe klasyfikacje rozmowy uwzględniające rozmaite czynniki, m.in. sposób przekazywania informacji, tworzywo wypowiedzi, relację między uczestnikami interakcji oraz sytuację komunikacyjną. W związku z tematem pracy istotne miejsce w tej części zajmuje podział form dialogowych występujących we współczesnych mediach masowych. Zawarto w niej także rozważania dotyczące specyficznej odmiany interakcji dialogowej, jaką jest rozmowa medialna.

W drugim rozdziale dokonano przeglądu różnych publikacji naukowych (psychologicznych, socjologicznych, medioznawczych, lingwistycznych), w których zagadnieniem przewodnim jest sport. Rozdział trzeci w całości poświęcono analizie medialnych rozmów z siatkarzami, której dokonano w ujęciu językowi-komunikacyjnym. Zaprezentowano podstawowe cechy najpopularniejszych typów interakcji publicznych między dziennikarzem a sportowcem, tj. wywiadu, konferencji prasowej oraz wymiany w programie typu *talk show*, do którego często zapraszane są osoby związane ze światem sportu. Szczegółowej analizie poddano dialogi prowadzone przez przedstawicieli mediów, takie jak wywiad

w postaci tradycyjnej (prasowy, radiowy i internetowy), mikrowywiad pomeczowy oraz wymianę w programie typu *talk show*. Uwzględniono również interakcje ze sportowcami, które odbyły się bez jawnego udziału dziennikarza, czyli wywiad kwestionariuszowy i upublicznioną rozmowę potoczną w programie „Iglą szyte”. W charakterystyce każdego z subgatunków wzięto pod uwagę cztery aspekty: poznawczy, strukturalny, stylistyczny, pragmatyczny, tworzące według Marii Wojtak (2004: 16–17) podstawowy opis wzorca gatunkowego określonej grupy tekstów, a nawet pojedynczego tekstu, będącego okazem, a nie reprezentacją gatunkową. Całość wieńczy zakończenie, w którym zebrano najważniejsze wnioski płynące z przeprowadzonych badań.

Przedstawione w pracy treści dotyczące współczesnych postaci medialnych rozmów ze sportowcami wpisują się w kilka podstawowych dyscyplin i subdyscyplin naukowych – przede wszystkim w rozważania związane z komunikacją językową, pragmatyką oraz genologią lingwistyczną. Z punktu widzenia podejmowanych w publikacji analiz, które sytuują się na styku medioznawstwa i językoznawstwa, a także dotyczą nowych zjawisk oraz form wypowiedzi obecnych w przestrzeni medialnej za najistotniejszą należy jednak uznać lingwistykę medialną, czyli subdyscyplinę językoznawczą zajmującą się językowym wymiarem komunikacji medialnej – medialnym użyciem języka:

[...] mediolingwistyka z założenia stanowi projekt metodologicznie otwarty na rozmaite formy językoznawczych i medioznawczych poszukiwań [...], dlatego że obszary analizy (media i język / język i media w pejzażu współczesnej kultury) ciągle się zmieniają i wzbogacają o nowe realizacje. Co więcej, mediolingwista musi być przygotowany na pojawienie się dotychczas nieznanymi zjawisk językowych, także tych ze sfer niszowych, „innych” od standardowego sposobu rozumienia. [...] zasadniczą dla badań mediolingwistycznych stała się perspektywa komunikacyjno-tekstowa. [...] Interakcje pojawiają się przede wszystkim między nadawcą i tekstem oraz odbiorcą i tekstem, zamiast typowej dla klasycznych teorii komunikowania relacji nadawca – odbiorca. [...] W odniesieniu do założeń mediolingwistyki tekstem będzie więc każde „wyodrębnione zdarzenie lingwistyczne motywowane medialnie”. Badacz mediolingwista winien traktować jako teksty wszelkie „lingwistyczne aspekty komunikatów medialnych”; wszelkie „warunkowane medialnie formy językowe” (Skowronek 2013: 95–106).

Książkę tę adresuję do szerokiego grona Czytelników. Wyrażam nadzieję, iż okaże się ona interesującą lekturą dla badaczy reprezentujących różne ujęcia naukowe – genologów, medioznawców czy mediolingwistów, którzy zajmują się gatunkami oraz komunikacją językową w mediach, a także dyskursem sportowym. Być może praca posłuży jako pomoc dla studentów – młodych adeptów dziennikarstwa, zwłaszcza sportowego, którzy dopiero rozpoczynają swoją przygodę z mediami, pragną doskonalić swój dziennikarski warsztat lub poszukują

nowych, atrakcyjnych form przekazu. Wreszcie kieruję ją do wszystkich sympatyków polskiego sportu zaciekawionych pracą dziennikarską, w tym werbalną interakcją między dziennikarzem a sportowcem.

Publikacja jest zmodyfikowaną i rozbudowaną wersją pracy magisterskiej pt. *Medialne rozmowy ze sportowcami – analiza językowokomunikacyjna*, która została napisana pod kierunkiem prof. nadzw. UŁ dr hab. Ewy Szkudlarek-Śmiechowicz w Zakładzie Współczesnego Języka Polskiego i obroniona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego w czerwcu 2018 roku.

CZĘŚĆ TEORETYCZNA

ROZDZIAŁ I

ROZMOWA JAKO GATUNEK WYPOWIEDZI

Rozmowa i jej pokrewne gatunki mowy (konwersacja, dialog, dyskusja) często stanowią przedmiot analiz naukowców. Zagadnienie rozmowy jest rozwijane nie tylko przez językoznawców (por. Pisarkowa 1975; Warchała 1991; Żydek-Bednarczuk 1994; Kita 1999; Wilkoń 2002; Taras 2003; Siuciak 2004), ale także psycholingwistów (por. Bobryk 1995), filozofów języka (por. Grice 1980), literaturoznawców (por. Bachtin 1986) czy socjologów (por. Zeldin 2001). Niektórzy badacze traktują rozmowę jako synonim dialogu (por. Bachtin 1986: 349–350) czy konwersacji (por. Grice 1980: 93–96). W zasadzie każda dyscyplina naukowa zajmująca się rozmową różnie podchodzi do tego tematu, rozpatrując go z rozmaitych perspektyw. Wielość prac poświęconych tej formie porozumiewania się między ludźmi, a także mnogość jej definicji (niekiedy ze sobą sprzecznych) nie pomagają w uporządkowaniu informacji na ten temat. Niniejszy rozdział stanowi zatem próbę usystematyzowania poglądów formułowanych przez cenionych naukowców na temat rozmowy, jak również dialogu, konwersacji oraz dyskusji. Przegląd definicji słownikowych i stanowisk uczonych pomoże w wyznaczeniu granic między pojęciami oraz sformułowaniu, w miarę możliwości, jednoznacznych i precyzyjnych wyjaśnień wspomnianych terminów, w tym rozmowy.

1.1. Przegląd źródeł leksykograficznych

W polszczyźnie ogólnej (niespecjalistycznej) bardzo często wymiennie stosowane są pojęcia: *rozmowa*, *konwersacja*, *dialog*, *dyskusja*. Także słowniki języka polskiego notujące słownictwo z różnych okresów podają zbliżone definicje wskazanych leksemów, co potwierdza kwerenda bibliograficzna (por. tabela 1). Publikacje te podkreślają głównie dwie właściwości rozmowy. Po pierwsze, jej ustność – dawniejsze źródła leksykograficzne, takie jak autorstwa Samuela Bogumiła Lindego (SL) z początku XIX wieku czy tzw. „Słownik warszawski” pod red. Jana Karłowicza, Adama Kryńskiego i Władysława Niedźwiedzkiego (SW) z początku XX wieku, definiują bowiem leksem *rozmowa* jako ‘rozprawę ustną’ (Linde 1812, t. 3: 94; Karłowicz, Kryński, Niedźwiedzki (red.) 1909, t. 5: 654). Po drugie, znaczenia tego wyrazu (uwzględniane zwłaszcza przez nowsze słowniki) koncentrują się na wymienności ról nadawczo-odbiorczych – oprócz SW także *Słownik języka polskiego* pod red. Witolda Doroszewskiego (SDor), *Uniwersalny*

Tabela 1. Porównanie definicji słownikowych
leksemów rozmowa, konwersacja, dialog i dyskusja

	Rozmowa	Konwersacja	Dialog	Dyskusja
SL	‘rozprawa ustna’ (1812, t. 3: 94)	–	–	–
SW	‘1. rozmawianie, wzajemna wymiana myśli, rozprawa ustna, pogadanka, gawęda, dialog, dyskurs, konwersacja. 2. rozmówki – wzorki rozmawiania w pytaniach i odpowiedziach do wyuczania się na pamięć, dla osób chcących nauczyć się rozmawiać w danym języku’ (1909, t. 5: 654)	–	–	‘ustne roztrząsanie sprawy, wymiana wzajemna poglądów’ (1900, t. 1: 623)
	‘1. wzajemna wymiana myśli za pomocą słów, mówienie, rozmawianie; konwersacja, pogawędka. 2. daw. rozmówki’ (online)	‘rozmowa towarzyska, wymiana zdań; lekcja obcego języka, polegająca na ćwiczeniach w rozmowie’ (online)	‘rozmowa, zwłaszcza dwóch osób’ (online)	‘ustna lub pisemna (przeważnie publiczna) wymiana zdań na jakiś temat, wspólne rozpatrywanie jakiegoś zagadnienia na zebraniu lub w prasie, dysputa; wzajemna wymiana zdań, rozmowa’ (online)

SZ	‘wzajemna, ustna wymiana opinii, poglądów na interesujące rozmówców tematy. Bliskożnaczne: konwersacja, dyskusja, dialog, dysputa, pogawędka, konwersowanie, rozmawianie’ (2002, t. 36: 401–402)	‘1. towarzyska wymiana opinii, poglądów na interesujące wszystkich rozmówców tematy. 2. doskonalenie znajomości języka obcego poprzez ćwiczenia w rozmowie. Bliskożnaczne: dialog, pogawędka, dyskusja, rozmowa towarzyska, konwersowanie’ (1998, t. 17: 262)	‘1. rozmowa, zwłaszcza lekka, uprzejma i niezobowiązująca. 2. nauka obcego języka polegająca na ćwiczeniach w rozmowie’ (2000, t. 1: 676)	‘1. rozmowa między dwiema osobami, zwłaszcza w książce, sztuce lub filmie. 2. szereg działań i rozmów mających doprowadzić do porozumienia między dwiema stronami jakiegoś konfliktu lub sporu’ (2000, t. 1: 267)	‘1. rozmowa dwóch osób. 2. różne działania (np. dyskusje, negocjacje) mające na celu osiągnięcie porozumienia, podejmowane przez osoby pełniące ważne funkcje społeczne’ (2003, t. 1: 609)	‘wymiana poglądów na jakiś temat, ustna lub pisemna, najczęściej publiczna; wspólne roztrząsanie jakiejś sprawy. Bliskożnaczne: dysputa, polemika, erystyka, debata, rozmowa, rozprawa, dyskurs, panel, konwersacja, dialog, wymiana poglądów (zdań, myśli)’ (1997, t. 10: 72)	‘wymiana zdań na jakiś temat, przebiegająca w sposób uporządkowany, zwykle mająca doprowadzić do wspólnych wniosków’ (2000, t. 1: 343)	‘ustna lub pisemna wymiana zdań na jakiś temat, wspólne omawianie, rozpatrywanie jakiegoś zagadnienia; rozmowa, dysputa’ (2003, t. 1: 748)
SB	‘1. dłuższa wymiana zdań pomiędzy co najmniej dwiema osobami, zwłaszcza w sytuacji nieoficjalnej. 2. oficjalne dyskusje mające doprowadzić do załatwienia jakiejś sprawy’ (2000, t. 2: 484–485)							
SDub	‘wzajemna wymiana myśli za pomocą słów; konwersacja, pogawędka’ (2003, t. 4: 163)	‘rozmowa w sytuacji prywatnej, towarzyskiej’ (2003, t. 2: 436)						

Źródło: opracowanie własne na podstawie Linde 1807–1814; Karłowicz, Kryński, Niedźwiedzki (red.) 1900–1927; Doroszewski (red.) 1958–1969; Zgólkowa (red.) 1994–2005; Bańko (red.) 2000; Dubisz (red.) 2003.